

kad noću prilazi njegovoj majci, a što mu je sin nekoliko puta čuo kroz tanke, rasklimate daske. Vodeničaru je sad bilo jasno zašto zamomčavanje njegovog jedinca ide tako sporo i teško. Još više se užasnua kad je doznao da je mladić sa požudom posmatrao kako mu se majka, gola, kupa pod mlazom vode sa vodeničnog točka.

Vodeničar se grdno uznemiri.

Zar zaista u ovom svetu vladaju toliki nesporazumi, tolika neobaveštenost, da sin čezne za majkom, a da to ona i njen muž ne znaju.

Najveći srećnik sela izgubi prisebnost, na sina počeo da gleda kao na opasnog stranca koji mu narušava mir u kući. Jer, zaista sa svojom još uvek mladom i lepuškastom ženom živeo je vrlo srećno: da ga ona neizmerno voli i da je žensko čeljade koje krasi brojne vrline, uveravalo ga je i sve rastinje i sve što živi pod kapom nebeskom; doduše, saznao je za neke sitne mane svoje žene, ali one su u odnosu na njene vrline bile kap vode u moru.

Zbog sina počeo je da kinji ženu. Zlobno joj je prebacivao da ga isuviše miluje i mazi i da je, preterano se brinući o tom matrom balavanderu, zanemarila i zaboravila na njega.

— Njemu pršutu, a meni kora hleba — znao je da prebaci.

Na sina, kad bi ovaj najmanju grešku u poslu i ponašanju napravio, počeo drsko da se obrecuje. Nekoliko puta puče i šamar. A kad je mladić jedne noći zaboravio da zaustavi kamen, pa se ovaj naprazno okretao, otac dreknuo:

— U svet kad si neposlušan! Nadničar, skitnica da budeš!

Sin, nadmen u svojoj mladosti, sa parčetom proje pod pazuhom, krenu u svet.

Žena zamrže muža. To se osećalo na svakom koraku, da vodeničar nije morao da proverava kod rastinja da li je tako.

Nesrećnik nije mogao mir i utehu ili novu ljubav da nađe ni kod sinovice. Osetivši da joj se u utrobi začeo grešni plod, mlada devojka, sva izbezumljena, skoči u najdublji vir, ne odavši krivca!

— Zlato je krivo! — govorila je žena. — Ono svemu nesreću donosi!

Vodeničara strašno potrese smrt sirote devojke.

Jurio je selom kao besna zver, uzvikujući:

— Koliko je zla u svetu! Ljudi, i ne sanjate u kakvom zlu živite, i ne znate šta jedan drugom kujete iza leđa.

Tada smo već poverovali da je poludeo, od iznenadnog i velikog bogatstva. I to se u svetu, među ljudima, dešava.

Nije se ni smirio kad mu se sin, sit potucanja, ponizan, vratio kući. Onog predašnjeg mira beše nestalo. U ljudskim odnosima ono što se prekine teško se sastavi — čovek nije metal pa da se zavari ili konac pa da se zaveže.

Na izgled, vodeničar je bio srećan: ljudi su prema njemu i dalje bili ljubazni i trudili su se da steknu njegovo prijateljstvo i naklonost, ali on je znao da to sve rade iz koristoljublja, zarad žutih para koje su mu zveckale u nedrima.

Svakog dana bio je zasipan nemuštim govorom, u kome su loše vesti (o ljudskim prevarama, lažima, zlu) potiskivale u stranu svaku pohvalu ovom svetu, svaki napor da se on osmisli na naj-ljepši način.

— Avaj, koliko je zla i prljavštine! — uzvikivao je vodeničar.

— Mila ribice, oduzmi mi nemušti jezik i sve zlato koje sam našao! — dodavao je plačno, gotovo preklinjući.

Načisto poludeo, govorili smo.

I otad smo ga svakog dana vidali kako od ranog jutra pa do kasno u noć, hvata ribe. Ali ih nije nizao na prut i nosio kući, kako to svi ribari rade, već je s njima razgovarao, i kako one, sem žalosnog škrigutanja, nisu od sebe puštale glasa, on ih je pokunjen, vraćao u vodu. Tražio je, govorio je, ribicu koja mu je podarila nemušti jezik. Puče mu glava, veli, od silnog zla što ga u svojoj svojoj bedi nemuštim jezikom razaznava. Istinu o ovom svetu ne treba tražiti; bar je divno živeti u zabludi i neznanju da je on dobar.

Čudnovate ribice nigde nije bilo. Kao da je u zemlju, a ne u vodu, propala.

Vodeničar je nastavio, s neuništivom voljom, da je traži. Udaljavao se sve više od sela, tamo kud je tekla rečica. Stizali su glasovi da su ga vidali na njenom ušću, pa i na obalama veće reke.

Bio je to najbolji, a najnesrećniji ribolovac na svetu.

Više se nije vratio u selo. Sigurno još uvek traži ribicu koja ga je unesrećila.

Možda je već stigao do mora.

dragomir popnovakov

BELEŽENJE ŽIVOTA

U LIFTU

Kad se nađem u liftu sa nepoznatim čovekom, pod belom svetlošću sijalice, u odsjaju ogledala, veoma mi je nelagodno. Čuti on, čutim ja, a obojica osećamo da to nije u redu, da to nije ljudski. Ako bi čovek i pozeleo nešto da kaže, šta da kaže? Da je lep dan? Da je hladno? Da su deca izgrebala lift? To je glupo, zaista glupo, ijer se to zna i nema potrebe da se o tome govori.

Blizina naših tela obavezuje nas na razgovor, ali se pravimo kao da smo sami u praznom prostoru. Čutimo. Ne gledamo se, a među nama, osećam, raste sramota što ne kažemo nešto prosto i jednostavno kao što čine ljudi u selu.

Dok limena kutija, uz laki zuj struje, polako osvaja spratove kičmom solitera, nas dvojica, dva građanina, dobro pazeći da nam se pogledi ne sretnu, preturamo po džepovima, zveckamo ključevima i sitnim novcem, kašljucamo, dodirujemo nos i uvo, jedan drugom krišom gledamo u opele, u delove odeće, premeštamo težinu tela s noge na nogu, pravimo se zamišljeni i rasejani, uprtih pogleda u komandnu tablu sa dugmadima na kojima su utisnuti brojevi spratova, »stop« i »alarm«. U stvari, muči nas saznanje da sve to loše glumimo i osećanje da limena kutija sporo ide.

Kad se lift, najzad, spasonosno zaustavi, izlazim čutke, zgađen samom sebi. Sprat više izlazi i moj saputnik. Čujem kako zatvara vrata lifta, prebira ključeve i otključava stan.

Moguće je da mi već godinama živimo u istoj zgradi.

PRED ŠPIJUNKOM

Našli ste se pred vratima stana, tvrdo zatvorenim, sa kojih vas posmatra hladno oko špijunkte. Pozvonili ste. Dok čekate da vam otvore vrata, vi naprežete sluh da začujete korake u stanu, ili neki šum, ali ništa ne čujete. Osećate da vam se polako remeti sigurnost, ijer ne znate da li je domaćin tu, ako jeste, da li ste dobrodošli i da li će vam otvoriti. Ako hoće, da li će biti ljubazan, mrzovoljan ili ravnodušan.

Što duže čekate pred vratima, špijunka će vas sve više upijati u sebe. Izbegavate njen »pogled«, gledajući bez vidljive potrebe u dugme za zvonce, u bravu, u zidove, u ravnu površinu vrata, u ono glupo ime i prezime kao na spomeniku, ali će vam pogled opat neodoljivo upadati u duplju špijunkte, koja će vas hladno i uporno posmatrati, pa se možete osećati kao nezvani gost, kao nanišanjeni, kao probušeni.

Može vam se učiniti da ste se, nekim čudom, našli pred jednookim kiklopom, koji čuva ulaz u svoju pećinu.

Svome telu nećete moći da date sigurno držanje, jer će vas mučiti slutnja da iza vrata, iza tog sramnog, staklenog oka stoji čovek, na prstima, priteženog disanja i posmatra vas kao na dlanu, misleći u sebi kako ste jadni u vidnom polju špijunkte, kao privučeni durbinom s velike daljine, s licem malo ispučenim i zamagljenim, bez izraza, bez glasa.

Sramota je i za drvo od kojeg su napravljena vrata, ako je domaćin iza njih, a neće da ih otvori. Da, sramota je, ali špijunka je zato i izmišljena.

Odlazeći, reći ćete u sebi »nije tu« ili »nema nikog«, tek da se opravdate, ali će u vama i dalje ključati misao da vas je nečije oko gledalo iz svoje bezbedne, skrovite unutrašnjosti, kao što kapetan podmukle podmornice gleda brodove kroz periskop, ili čuvar zatvora, takođe kroz špijunkte, ali spolja, osmatra zatočeničke.

2

Čuvajući stan, tu sitnosopstveničku jazbinu, čovek je prema onima spolja isturio svoju »osmatračnicu«, ogradio se dobro zatvorenim vratima, pomoću brava, reza, lanaca, velikih i malih ključeva — da ojača svoju sigurnost i smanji strahovanje.

Špijunka je, dakle, nezdrava pojava. Već samo njeno ime upućuje na špijuniranje, izdaju, prevaru, licemerje, utaju, kukavičluk, poniženje. Njena sabrača su durbin, periskop, snajper — sve predmeti u službi zla. Doduše, špijunka ne čini zlo, ona samo svedoči svojom namenom da zlo postoji i da među nama ima ljudi nepoželjnih da dođu pred naša vrata.

Špijunka je i klasna naprava, mali znak prestiža. Jer, ne kaže se, danas, badava: »Stan je lep, ima i špijunku«, ili »Probušili smo vrata i ugradili špijunku«, ili: »I mi ćemo ugraditi špijunku«.

3

Taman sam hteo da pohvalim selo i da kažem kako tih sramnih naprava u selu nema, kad se setih da skoro sve seoske kuće, umesto špijunkte, imaju kera, koji ima ne jedno, nego dva oka i još dva reda oštih zuba.

Sećam se okruglih »špijunki« na seoskim tarabama i kapijama, na mestu ispalih čvorova; punim promaje, kroz koje sam, kao dete, virio u tuda, nepoznata dvorišta i bašte, sa drhtavicom u telu, opazivši tako jednog dana komšinicu Maru Puckalovu, kako, da izviniše, piša za slalom.

Dolazila je uvek iza visokih žbunova metle, ne sluteći da u tarabi sjakti moje oko. Kratko se obazirala levo i desno, zadižući istovremeno suknuju i svlačeći gaćice. Malaksavao sam od slatkog nemira gledajući kako svoje glatko, jedno telo spušta u čučanj, podmećući dlanove pod savijena kolena.

Dizala se hitro navlačeći gaćice preko kojih je suknuja već sama padala. Sve to izvodila je lako i gipko, skoro nevidljivo. Od jakog uzbuđenja neke pojedinosti su izmicala oku, pa mi je trebalo više ovakvih viđenja da ih sve povežem u celovit doživljaj.